

Asia: VN/5107/2022

Rikosvahinkolain uudistaminen; työryhmämietintö

Lausunnonantajan lausunto

1. Enimmäiskorvaus kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta (5 § 2 mom.)

-

2. Enimmäiskorvaus surmansa saaneen läheiselle aiheutuneesta henkilövahingosta johtuvista sairaanhoitokuluista ja ansionmenetyksestä (8 § 3 mom.)

-

3. Surmansa saaneen läheisen oikeus korvaukseen kuolemantapauksesta aiheutuneesta kärsimyksestä, korvausluokat ja enimmäiskorvaukset (8 § 4 mom.)

-

4. Kärsimyskorvauksen enimmäismäärät sekä ihmiskaupan uhrien ja panttivangiksi ottamisen uhrien siirto alimmasta korvausluokasta samaan luokkaan seksuaalirikoksen uhrien kanssa (9 § 2 mom.)

-

5. Saman vahinkotapahtuman perusteella suoritettavan korvauksen enimmäismäärä (10 § 1 mom.)

-

6. Perusvähennyksen korvaaminen alimmalla maksettavalla korvauksella (20 §)

-

7. Maksusitoumus terapiaan (28 § 2mom.)

Korvamerkityn rahan lisääminen kuntoutukseen ja subjektiivisen oikeuden lisääminen kuntoutukseen ovat lähtökohtaisesti Kuntoutusyritykset ry:n mielestä hyviä ja kannatettavia asioita.

Kansalaisten näkökulmasta kuntoutuspalveluiden saatavuus liittyy kuitenkin vahvasti enemmän muiden terveyspalveluiden käyttöön kuin rikosvahinkolain mukaisten korvausten hakuprosessiin.

Näin pienimuotoisen kuntoutuspalvelun järjestämistehtävän pitäminen valtiokonttorilla ei ole välttämättä mielekästä liioin hallinnon kuin yrittäjienkään näkökulmasta. Kuntoutujan näkökulmasta parempi menettely todennäköisesti olisi, että kuntoutuja voisi hakea kuntoutukseen valintansa mukaan joko suoraan valitsemalleen yksityiselle palveluntuottajalle valtiokonttorin maksusitoumuksen avulla, tai vaihtoehtoisesti oman hyvinvointialueen (ja sen myöntämän palvelusetelin tai erillisen maksusitoumuksen avulla) järjestämään kuntoutukseen. Valtiokonttorille jäisi jälkimmäisessä vaihtoehdossa lähinnä kuntoutuksen maksajan rooli.

Jotta vahinko voitaisiin korvata hyvinvointialueelle, riittävää olisi, että kuntoutustarpeen ja rikosvahingon syy-yhteys olisi arvioitu Valtiokonttorissa. Tältä osin menettely voisi muistuttaa osittain lakisääteisen liikennevakuutuksen perusteella korvattavaa kuntoutusta. Tällöin kuntoutusmenettelylle olisi myös oma vakiintunut kaistansa, eikä palvelu näyttäytyisi kuntoutusjärjestelmästä irrallisena kokonaisuutena, kuten nykyään.

8. Valtiokonttorin päätöksen itseoikaisu (38 § 1 j1 3 mom. sekä 38 a §)

Kuntoutusyrittäjät haluaa kiinnittää huomiota 38 §:n 1 momenttiin esitettyyn lisäykseen siltä osin, että maksusitoumusta koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Kohta koskee Valtiokonttorin myöntämiä terapioiden maksusitoumuksia. Valtiokonttori on terapioiden maksusitoumuksen osalta terveystalouden järjestäjä, mutta valtiokonttori ei ole kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muiden kuntoutuksen järjestäjien tapaan sote-valvontaviranomaisten valvonnan alainen. Kuntoutusyrittäjien mielestä ei ole kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta perusteltua, että kuntoutukseen sovellettaisiin erilaisia valitusmekanismeja riippuen siitä, kuka kuntoutusetuuden myöntää tai kuntoutuksen järjestää. Muita kuntoutuksen järjestäjiä ovat esimerkiksi hyvinvointialueet ja Kansaneläkelaitos.

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuspäätöksistä on itseoikaisun kautta valitusoikeus sosiaaliturvasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja sitä kautta edelleen vakuutuslaitosten. Tällainen valitusoikeus on myös palveluntuottajan valintaan liittyvissä asioissa, joka on todettu vakuutuslaitosten päätöksessä (VakO 2551:2018).

Valtiokonttorin myöntämien terapioiden maksusitoumusmäärät ovat todennäköisesti pieniä, joten valitusviranomaisten suuri kuormittuminen valituskelpoisista päätöksistä ei liene todennäköistä.

Toisaalta maksusitoumuspäätöksistä valittaminen ei ole mahdollista myöskään hyvinvointialueiden tai Helsingin kaupungin terveydenhuoltolain nojalla järjestämissä palveluissa. Toisaalta kansalaisella on näissä palveluissa aina potilaslain mukainen oikeus tehdä muistutus järjestävälle taholle tai tehdä asiastaan kantelu toimivaltaiselle aluehallintovirastolle. Valtiokonttorin tapauksessa kuntoutujan käytettävissä eivät esityksen mukaan ole kantelut aluehallintovirastoille eivätkä valitukset sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle tai vakuutuslaitosten.

Rikoksen uhrin oikeusturvan avuksi hidas valitusoikeus soveltuu huonosti, mikä korostaa valtiokonttorin vastuuta suhteessa itseoikaisuun ja päätöksen muutoinkin ripeään täytäntöönpanoon. Siksi etuuden myöntäminen ja toimeenpano voisikin soveltua valtiokonttoria paremmin hyvinvointialueen tai Kelan päätöksentekoprosessiin.

9. Valtiokonttorin tiedonsaantioikeuden laajentaminen (47 §)

-

10. Muuta

Terapiapalveluihin, erityisesti psykoterapiapalveluihin on tällä hetkellä runsaasti jonoa. Kysyntä ylittää usein alueellisesti tarjonnan. Jotta valtiokonttorin etuudet saataisiin käyttöön, tulisi asiakkaalle myöntää mieluusti etuus tai maksusitoumus terapiaoihin jo ennen palveluntuottajan valintaa. Todennäköistä on, että kuntoutuja-asiakas joutuu etsimään itselleen vapaata tai muuten sopivaa terapeuttia jonkin aikaa, ennen kuin terapia voi alkaa. Tätä etsintätyötä nopeuttaa, mikäli kuntoutujalla on hallussaan päätös tai ennakkopäätös maksusitoumuksesta, jonka avulla palveluntuottaja kykenee nopeallakin aikataululla sitoutumaan asiakkaan kuntoutustarpeeseen.

Jos asiakas joutuu odottamaan maksusitoumusta palveluntuottajan valinnan jälkeen vielä pitkään, saattaa palveluntuottaja ilmoittaa, ettei terapiapaikkaa ole enää saatavilla. Joka tapauksessa asiakkaan terapiaan sitoutuminen ja lopullisen maksusitoumuksen odottelu johtaa siihen, että varattuna pidetty terapiapaikka jää käyttämättä, mikä heikentää kaikkien kuntoutujien terapiapalveluiden saatavuutta.

11. Vaikutusarvioinnit

Oikeusministeriö pyytää kiinnittämään lausunnossa huomiota erityisesti vaikutusarviointeihin.

Mietinnössä ei ole arvioitu lainkaan terapian maksusitoumuksen kustannusvaikutuksia, koska sen arviointi ei ole käytettävissä olevien tietojen perusteella mahdollista. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko valtiokonttorin kautta haettava terapia enää kuntoutujien oikeuksien toteutumisen kannalta mielekäs tapa järjestää kuntoutuspalveluita, jos volyymejä ei voida mitata tai arvioida.

Myös valtiokonttorin juristien käyttö kuntoutuksen tarpeen ja syy-yhteyden arvioinnissa kiinnittää huomiota: mitä tarjottavaa juristilla on terapiatarpeen ja terapian syy-yhteyden arviointiin, jota laillistetulla terveydenhuollon ammattihenkilöllä ei ole? Kuntoutusyrittäjien näkemyksen mukaan ei välttämättä paljoakaan. Terapian järjestämisvastuun pirstaloiminen valtiokonttorille voi sitä vastoin lisätä suomalaisen kuntoutusjärjestelmän vaikeaselkoisuutta. Näin siitäkkin huolimatta, että kyse on nyt enemmän teknisestä muutoksesta, jolla mahdollistetaan ainoastaan maksusitoumuksen myöntäminen, eikä suoranaisesti lisätä valtiokonttorin vastuuta tai julkista valtaa asiakkaan kuntoutuksessa nykyisestä. Kuntoutusyrittäjät kehottaa kuitenkin pohtimaan myös sitä, onko esitys nykyisellään yhteensopiva kuntoutuksen uudistamiskomitean (2017) esitysten kanssa. Kuntoutuksen uudistamiskomiteaa ei mietinnössä ole mainittu ja valtiokonttorin järjestämä kuntoutus vaikuttaakin muusta kuntoutusjärjestelmästä erilliseltä saarekkeelta. Tätä ei voida pitää toivottavana asiantilana.

Saarinen Juhani
Suomen Kuntoutusyritykset ry